

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра права Європейського Союзу

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖНАРОДНЕ ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПРАВО»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 293 «Міжнародне право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2022

Харків 2022

Робоча програма навчальної дисципліни «Міжнародне енергетичне право» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. 27 с.

Розробник:
Трагнюк Олеся Янівна,
кандидат юридичних наук, професор, доцент

Затверджено на засіданні кафедри права Європейського Союзу
(протокол № 1 від 1 вересня 2022 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями) затверджено на засіданні кафедри права
Європейського Союзу (протокол №12 від 22 червня 2023 року)

Завідувач кафедри – Яковюк Іван Васильович, доктор юридичних наук,
професор, професор

Завідувач кафедри - Комарова Тетяна В'ячеславівна, доктор юридичних наук,
професор, професор

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни.....	8
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	12
4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання.....	11
4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.....	12
5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання	14
6. Критерії оцінювання результатів навчання.....	16
7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної форми навчання.....	18
8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	19

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Міжнародне енергетичне право» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,0	Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини» Спеціальність – 293 «Міжнародне право» Рівень освіти – другий (магістерський)	вибіркова	вибіркова
Кількість модулів – 3		Рік підготовки: 2022	Рік підготовки: 2022
		семестр	семестр
Загальна кількість годин - 120		3	3
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 - 4, самостійної роботи студента - 6 - 8.		Лекції	Лекції
		18 год.	6 год.
		Практичні/ семінарські заняття	Практичні /семінарські заняття
		20 год.	4 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
		82 год.	110 год.
	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (залік)	

Мета навчальної дисципліни - формування системи наукових знань у сфері правового регулювання міжнародних енергетичних відносин як на універсальному, так і регіональному рівнях, вироблення основних умінь і навичок застосування норм міжнародного енергетичного права, активізація аналітичної діяльності здобувачів вищої освіти, проведення науково-дослідницької роботи у сфері правового регулювання міжнародних енергетичних відносин та міжнародної енергетичної безпеки.

Завдання:

- опанування студентами вироблених наукою міжнародного енергетичного права теоретичних знань у сфері міжнародних енергетичних відносин;
- освоєння нормативного матеріалу, що є результатом співробітництва держав та інших суб'єктів міжнародного енергетичного права;
- визначення актуальних проблем розвитку правового регулювання відносин суб'єктів міжнародного енергетичного права та напрямів сучасних наукових досліджень у цій сфері;
- ознайомлення з судовою та арбітражною практикою міжнародних органів, що розглядають спори у сфері міжнародного регулювання питань енергетики;
- розвиток навичок і умінь застосування норм міжнародного енергетичного права у практичній діяльності з урахуванням проблем розвитку міжнародних відносин у сфері енергетики та в умовах необхідності досягнення енергетичної безпеки.

Пререквізити: Європейське приватне міжнародне право, правове регулювання внутрішнього ринку ЄС, конкуренційне (антимонопольне) право.

Кореквізити: право СОТ, податкове право, міжнародне податкове право.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН 1.	Демонструвати знання ключових понять, принципів, теорій та доктрин міжнародного енергетичного права, визначати місця міжнародного енергетичного права в системі сучасного міжнародного публічного права.
РН 2.	Виявляти знання основних етапів еволюції міжнародного енергетичного права, його основних інститутів, характеризувати сучасний стан та напрями подальшого розвитку міжнародно-правового енергетичного співробітництва в

	контексті глобалізації.
РН 3.	Демонструвати знання специфіки предмету, спеціальних принципів, джерел міжнародного енергетичного права, його системно-структурної будови.
РН 4	Здійснювати критичний аналіз судової та арбітражної практики в справах, які стосуються вирішення міжнародних енергетичних спорів стосовно тлумачення та особливостей застосування міжнародно-правових норм у відповідній сфері.
РН 5	Визначати межі правосуб'єктності різних учасників міжнародних енергетичних відносин; дискутувати щодо обсягів компетенції юридичних осіб та їхніх об'єднань, неурядових організацій у міжнародних енергетичних правовідносинах.
РН 6	Виявляти проблеми правового регулювання в межах окремих інститутів міжнародного енергетичного права, пропонувати способи їхнього подолання відповідно до принципів міжнародного енергетичного права, основоположних принципів міжнародного права, загальних принципів права, практики міжнародних організацій та сучасного доктринального доробку з відповідної проблематики.
РН 7	Розкривати особливості міжнародно-правової регламентації співробітництва держав у сфері використання та обігу вуглеводневих джерел енергії, у сфері електро- та атомної енергетики, відновлювальної енергетики та енергоефективності.
РН 8	Характеризувати етапи розвитку, принципи та основні напрямки та інституційні механізми міжнародно-правової співпраці у сфері забезпечення енергетичної безпеки.
РН 9	Виявляти знання основних механізмів, правил та процедур розв'язання спорів у міжнародному енергетичному праві.
РН 10	Надавати на професійному рівні консультації щодо сутності й способів міжнародно-правового захисту прав та інтересів суб'єктів міжнародного енергетичного права.
РН 11	Характеризувати стратегічні напрями зовнішньополітичної діяльності України в енергетичній сфері, результативність співпраці за відповідними спрямуваннями.
РН 12	Здійснювати аналіз законодавства України на відповідність нормам міжнародного енергетичного права, формулювати пропозиції стосовно наближення національно-правових актів до відповідного правового доробку.

Викладання навчальної дисципліни забезпечує формування у здобувача вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей та досягнення результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти відповідної спеціальності та освітньо-професійною програмою «Мінародне право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність виявляти й вирішувати проблеми, що виникають у професійній сфері, формулювати і ставити питання для подальшого їх вирішення.

ЗК 6. Здатність ефективно працювати в міжкультурному середовищі, зокрема, розробляти міжнародні проекти й управляти ними.

ЗК 7. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК 9. Здатність до вирішення проблем інноваційного характеру й пошуку альтернативних рішень у професійній діяльності.

ЗК 10. Уміння працювати (збирати, отримувати, систематизувати й синтезувати) з різноманітною інформацією, великими обсягами інформації з різних джерел, аналізувати і критично-конструктивно її оцінювати з урахуванням крос-культурних особливостей суб'єктів міжнародних відносин.

ЗК 11. Здатність використовувати новітні інформаційні й комунікативні технології у професійних цілях.

ЗК 12. Здатність формулювати особисту думку й доказово її представляти.

ЗК 15. Здатність розуміти специфіку предметної сфери і професійної діяльності, приймати обґрунтовані, виважені рішення й усвідомлювати їх етичні наслідки.

ЗК 16. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, з інших галузей знань і видів діяльності, а також здатність працювати в міжнародному фаховому середовищі.

Спеціальних компетентностей:

СК 1. Здатність критично осмислювати проблеми й закономірності функціонування і розвитку міжнародних відносин, визначати тенденції розвитку світової політики, оцінювати вплив глобальних політичних процесів на національні правові, політичні й економічні системи.

СК 3. Здатність самостійно забезпечувати юридичне представництво інтересів фізичних, юридичних осіб чи держави при розгляді справ у національних і міжнародних установах й організувати надання юридичних послуг.

СК 4. Здатність комплексно використовувати вузькоспеціалізовані

знання у конкретних сферах регулювання міжнародного публічного права, міжнародного приватного права, європейського права для вирішення прикладних завдань.

СК 7. Здатність представляти інтереси України або фізичних і юридичних осіб у міжнародних судових установах, арбітражах, національних судах іноземних держав.

СК 8. Здатність працювати і представляти інтереси України в міжнародних міжурядових організаціях.

СК 11. Здатність забезпечувати імплементацію міжнародно-правових стандартів в окремі галузі національного законодавства.

СК 12. Здатність запроваджувати інновації та/або здійснювати дослідження у різних галузях й інститутах міжнародного публічного права, міжнародного приватного права, права ЄС.

СК 14. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід при оцінці міжнародно-правових явищ і міжнародних відносин із використанням юридичного інструментарію.

СК 16. Здатність працювати з міжнародною документацією (договорами, актами міжнародних організацій та органів тощо), визначати їх правову природу, складати проекти й супровідну документацію українською й іноземними мовами.

СК 21. Здатність ефективно комунікувати в міжнародному, мультикультурному середовищі з використанням знань у сфері міжнародного права, європейського права й міжнародних відносин.

Програмних результатів навчання:

ПРН 1. Аналізувати різноаспектні проблеми міжнародно-правового й національно-правового змісту і пропонувати шляхи їх вирішення.

ПРН 4. Розуміти міжнародно-правову ситуацію, прогнозувати її розвиток, фахово і критично оцінювати події та явища зі сфери міжнародних відносин і світової політики, використовуючи юридичний інструментарій.

ПРН 5. Здійснювати юридичне представництво клієнта в національних судах, міжнародних комерційних арбітражах, органах державної влади й місцевого самоврядування.

ПРН 8. Готувати проекти міжнародних договорів й актів національного законодавства, надавати пропозиції з усунення колізій між нормами міжнародного права, а також із приведення норм національного права у відповідність до норм міжнародного права.

ПРН 11. Демонструвати навички спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня, інших галузей знань і видів діяльності, а також здатність працювати в міжнародному, міжкультурному середовищі; організувати і вести переговори.

ПРН 17. Проводити дослідження з міжнародно-правової тематики, застосовуючи першоджерела й прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки й презентувати результати дослідження.

ПРН 19. Демонструвати знання еволюції, стану й перспектив розвитку правового регулювання різноманітних сфер міжнародного співробітництва, усвідомлювати наслідки конвергенції правових систем в умовах глобалізації та регіональної інтеграції.

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальна характеристика міжнародного енергетичного права.

Поняття та система міжнародного енергетичного права. Формування та еволюція міжнародного енергетичного права. Поняття, предмет та функції міжнародного енергетичного права. Система та зміст принципів міжнародного енергетичного права, їхнє співвідношення з основними принципами міжнародного права. Місце міжнародного енергетичного права в системі сучасного міжнародного права. Структура міжнародного енергетичного права та сучасні тенденції його розвитку. Міжнародне енергетичне право та

політика, співвідношення міжнародного енергетичного права та внутрішньодержавного права у відповідній сфері.

Суб'єкти міжнародного енергетичного права. Держава як суб'єкт міжнародного енергетичного права. Групи держав та міждержавні об'єднання в міжнародному енергетичному праві (Міжнародний енергетичний форум, Велика Сімка, Велика Двадцятка). Міжнародні міжурядові організації в сфері енергетики. Організація економічного співробітництва та розвитку, Міжнародне енергетичне агентство. Організація держав-експортерів нафти. Міжнародне агентство з атомної енергії. Міжнародне агентство з відновлюваної енергетики. Світова організація торгівлі в міжнародній енергетичній системі. Міжнародні неурядові організації в сфері енергетики. Європейський Союз, загальна характеристика енергетичної політики ЄС. Юридичні особи.

Джерела міжнародного енергетичного права. Загальна характеристика джерел міжнародного енергетичного права. Міжнародні договори та міжнародно-правовий звичай в сфері енергетики як джерела міжнародного енергетичного права. Передумови укладення, юридична природа та зміст Європейської енергетичної хартії, Міжнародної енергетичної хартії. Структура та зміст Договору до енергетичної хартії. Роль та значення актів міжнародних міжурядових організацій у сфері енергетики, рішень міжнародних конференцій та міжнародних енергетичних форумів.

Модуль 2. Міжнародно-правове регулювання окремих сфер енергетичних відносин.

Міжнародно-правове регулювання використання вуглеводневих джерел енергії. Міжнародно-правове регулювання розвідки та видобутку нафтових та газових ресурсів. Особливості використання надр дна внутрішніх морських вод, територіального моря, континентального шельфу, морського дна за межами континентального шельфу. Правовий режим транскордонних енергоресурсів. Міжнародно-правове регулювання надрокористування в Арктичній зоні. Міжнародно-правові аспекти торгівлі викопними джерелами

енергії. Міжнародно-правове регулювання транспортування газу та нафти. Правове регулювання функціонування міжнародних консорціумів. Міжнародно-правові питання реалізації інтернаціональних трубопровідних проектів та експлуатації відповідної інфраструктури.

Міжнародно-правове регулювання електроенергетики. Міжнародне право атомної енергетики. Міжнародно-правове регулювання транзиту електроенергії. Міжнародні аспекти транскордонної торгівлі електроенергією. Міжнародно-правові проблеми забезпечення стабільності функціонування електроенергетичних систем. Міжнародно-правові питання торгівлі ядерними матеріалами та устаткуванням. Транспортування ядерних матеріалів та палив. Міжнародно-правові норми та стандарти експлуатаційної безпеки ядерних об'єктів. Порядок та режим сповіщення про ядерну аварію.

Міжнародно-правові аспекти використання відновлюваних джерел енергії та забезпечення енергоефективності. Формування та еволюція міжнародного співробітництва в сфері відновлюваної енергетики та енергоефективності, специфіка сучасного розвитку. Міжнародно-правові акти у сфері відновлюваної енергетики та енергоефективності, роль актів «м'якого» права у відповідній сфері. Міжурядові та неурядові організації в сфері відновлюваної енергетики та енергоефективності. Загальна характеристика правового регулювання питань енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії в Європейському Союзі.

Міжнародно-правове співробітництво в сфері забезпечення енергетичної безпеки. Становлення та розвиток міжнародної співпраці в сфері забезпечення енергетичної безпеки. Поняття та елементи енергетичної безпеки. Принципи забезпечення енергетичної безпеки. Основні напрями співробітництва держав у сфері забезпечення енергетичної безпеки. Універсальні та регіональні інституційні механізми в сфері енергетичної безпеки.

Вирішення спорів у міжнародному енергетичному праві. Механізм вирішення спорів згідно з Договором до енергетичної хартії. Міжнародний

центр з урегулювання інвестиційних спорів. Вирішення спорів відповідно до Арбітражного регламенту Комісії ООН з права міжнародної торгівлі. Арбітражний інститут міжнародної торгової палати в Стокгольмі. Практика Світової організації торгівлі з вирішення спорів, що виникають у сфері енергетики.

4.Обсяг і структура навчальної дисципліни

4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Загальна характеристика міжнародного енергетичного права.				
		Тема 1. Поняття та система міжнародного енергетичного права.	14	2	2	10
		Тема 2. Суб'єкти міжнародного енергетичного права.	14	2	2	10
		Тема 3. Джерела міжнародного енергетичного права	18	4	4	10
		<i>Разом</i>	46	8	8	30
		Модуль 2. Міжнародно-правове регулювання окремих сфер енергетичних відносин.				
		Тема 1. Міжнародно-	14	2	2	10

		правове регулювання використання вуглеводневих джерел енергії				
		Тема 2. Міжнародно-правове регулювання електроенергетики. Міжнародне право атомної енергетики.	16	2	2	12
		Тема 3. Міжнародно-правові аспекти використання відновлюваних джерел енергії та забезпечення енергоефективності	16	2	4	10
		Тема 4. Міжнародно-правове співробітництво в сфері забезпечення енергетичної безпеки	14	2	2	10
		Тема 5. Вирішення спорів у міжнародному енергетичному праві	14	2	2	10
		<i>Разом</i>	74	10	12	52
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	18	20	82

4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквиуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Загальна характеристика				

		міжнародного енергетичного права.				
		Тема 1. Поняття та система міжнародного енергетичного права.	18	2	2	14
		Тема 2. Суб'єкти міжнародного енергетичного права.	14	-	-	14
		Тема 3. Джерела міжнародного енергетичного права	14	-	-	14
		<i>Разом</i>	46	2	2	42
		Модуль 2. Міжнародно-правове регулювання окремих сфер енергетичних відносин.				
		Тема 1. Міжнародно-правове регулювання використання вуглеводневих джерел енергії	14	-	-	14
		Тема 2. Міжнародно-правове регулювання електроенергетики. Міжнародне право атомної енергетики.	14	-	-	14
		Тема 3. Міжнародно-правові аспекти використання відновлюваних джерел енергії та забезпечення енергоефективності	16	2	2	12
		Тема 4. Міжнародно-правове співробітництво в сфері забезпечення	14	-	-	14

		енергетичної безпеки				
		Тема 5. Вирішення спорів у міжнародному енергетичному праві	16	2	-	14
		<i>Разом</i>	74	4	2	68
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	6	4	110

5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Міжнародне енергетичне право» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи студента. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки здобувача у вивченні поточного матеріалу. У ході практичного заняття здобувач може отримати оцінку чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквіумів, контрольних робіт, тестування тощо.

Впродовж семестру студенти виконують завдання для самостійної роботи (підготовка презентації, есе, реферату тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу студентів – 20 балів.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є залік. Мінімальна кількість балів для отримання

заліку – 60.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль					Підсумкова оцінка знань (залік)
Модуль № 1		Модуль № 2		Самостійна робота студентів	
п/з	Тест/контрольна робота/колоквіум	п/з	Тест/контрольна робота/колоквіум		
max 20	max 15	max 30	max 15	max 20	max 100

6. Критерії оцінювання результатів навчання

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	3	Мінімальний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Тестування/контрольна робота/колоквіум	Max 15	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	7	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.

	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Оцінка самостійної роботи здобувача вищої освіти	Max 20	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження. Вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні і практичні висновки.
	15	Основні питання висвітлено поверхнево, висновки не мають самостійного характеру.
	Min 0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок, немає висновків, студент слабо володіє матеріалом роботи.
Залік	Max 100	Відмінне володіння матеріалом із дисципліни.
	Min 60	Достатнє засвоєння матеріалу з дисципліни.

7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної форми навчання

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Нормативно-правові акти

1. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням. ООН, Конвенція, Міжнародний документ від 22.03.1989 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_022.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. ООН, Конвенція, Міжнародний документ від 23.05.1969 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118.
3. Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду. МАГАТЕ, Конвенція, Міжнародний документ від 21.05.1963р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_006.
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй. ООН, Декларація, Міжнародний документ від 24.10.1970 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
5. Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/72/ЄС від 13 липня 2009 року про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії та про скасування Директиви 2003/54/ЄС URL.: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245023096>
6. Договір до енергетичної хартії. ООН, Договір, Міжнародний документ від 17.12.1994 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_056.
7. Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань. ООН, Договір, Протокол, Міжнародний документ від 24.09.1996 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_372.

8. Європейська енергетична хартія. ОБСЄ, Хартія, Міжнародний документ від 17.12.1991 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_061.
9. Закон України від 22.09.2016 № 1540-VIII «Про Національну комісію що дійсноє державне регулювання в сферах енергетики та комунальних послуг». URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19>
10. Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII «Про ринок електричної енергії» URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19>
11. Закон України від 09.04.2015 № 329-VIII «Про ринок природного газу» URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19>
12. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. ООН; Протокол, Міжнародний документ від 11.12.1997 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_801.
13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права. ООН, Конвенція, Міжнародний документ від 10.12.1982 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_057.
14. Конвенція про відповідальність перед третьою стороною в галузі ядерної енергії. ОЕСР, Конвенція, Міжнародний документ від 29.07.1960 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_006.
15. Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації. МАГАТЕ, Конвенція, Міжнародний документ від 26.09.1986 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_027.
16. Конвенція про оперативне сповіщення про ядерну аварію. МАГАТЕ, Конвенція, Міжнародний документ від 26.09.1986 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_026.
17. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок. МАГАТЕ; Конвенція, Міжнародний документ від 26.10.1979

- р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_024.
18. Конвенція про цивільну відповідальність у галузі морських перевезень ядерних матеріалів 1971 року. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 17.12.1971р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_125.
19. Конвенція про ядерну безпеку. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 17.06.1994 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_023.
20. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
21. Международная энергетическая хартия. Офіц. сайт Енергетичної Хартії. URL.: http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/IEC_RU.pdf.
22. Міжнародна конвенція по забезпеченню готовності у випадку забруднення нафтою, боротьби з ним та співробітництва. ООН, Конвенція, Міжнародний документ від 30.11.1990 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_366.
23. Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден. Міжнародна морська організація; Конвенція, Протокол, Міжнародний документ від 02.11.1973 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896_009.
24. Міжнародна Конвенція про цивільну відповідальність за шкоду від забруднення нафтою. ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 29.11.1969 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_806.
25. Міжнародна конвенція щодо втручання у відкритому морі у випадках аварій, які призводять до забруднення нафтою. Міжнародна морська

- організація; Конвенція, Міжнародний документ від 29.11.1969 р. Офіц. сайт Верхов. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_049.
26. Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами. ООН, Конвенція, Міжнародний документ від 05.09.1997 р. Офіц. сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_335.
27. Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розташованих на континентальному шельфі. ООН: Протокол, Міжнародний документ від 10.03.1988 р. Офіц. сайт Верхов. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_093.
28. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 09.05.1992 р. Офіц. сайт Верхов. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_044?test=YOBMfttwf6EI2KfMZiUID4S7HI4qks80msh8Ie6.
29. Регламент (ЄС) No 714/2009 Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 року про умови доступу до мережі для транскордонного обміну електроенергією та скасування Регламенту (ЄС) No 1228/2003/ URL.: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245023094>
30. Регламент (ЄС) No 715/2009 Європейського Парламенту Та Ради від 13 липня 2009 року про умови доступу до мереж транспортування природного газу та яким скасовується Регламент (ЄС) No 1775/2005 URL.: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245023095>
31. Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию: Принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию, Рио-де-Жанейро, 3-14 июня 1992 года. ООН. URL.: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml.

32. Статут Міжнародного агентства по атомній енергії. Статут, Міжнародний документ від 26.10.1956 Офіц. сайт Верх. Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_164.p.
33. Статут Організації Об'єднаних Націй. ООН, Статут, Міжнародний документ від 26.06.1945 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/%20995_010.
34. Угода про імплементацію частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з Морського права від 10.12.1982 рок. ООН, Угода, Міжнародний документ від 31.07.1994 р. Офіц. сайт Верх. Ради України. URL.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_183.7.
35. Угода про між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. Офіційний вісник України від 26.09.2014 — 2014 р., № 75, том 1, стор. 83, стаття 2125

Література

Основна література

1. Білоцький, С. Д. Міжнародно-правові засади та інституційні механізми регулювання відносин у сфері екологічно орієнтованої енергетики. Одеса: Фенікс, 2015. 546 с.
2. Господарсько-правове регулювання використання альтернативних джерел енергії: навч.-метод. посіб. / уклад. Т. М. Анакіна. Харків: Право, 2015. 140 с.
3. Міжнародне енергетичне право і стійкий розвиток: навч.-метод. посіб. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; [уклад. О. Я. Трагнюк]. Харків : Право, 2015. 158 с.
4. Правове регулювання сфери енергетики, включаючи ядерну, в Європейському Союзі та в Україні (2006). Київ: ТОВ «Ніка-Прінт». 640 с.

5. Шульга Є.В. Міжнародне право енергетичної безпеки: навчальний посібник для студентів юридичного факультету. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ. 2019. 232 с.
6. Bartuska V., Lang P., Nosko A. The Geopolitics of Energy Security in Europe. Carnegie Europe. Published November 28, 2019. URL: <https://carnegieeurope.eu/2019/11/28/geopolitics-of-energy-security-in-europe-pub-80423>
7. Naseem M., Naseem S. International Energy Law. Walters Kluwer, 2017. 270 p.
8. Talus K. Research Handbook on International Energy Law. Edward Elgar, 2014. XVI, 679 p.

Додаткова література

1. Волков С. Адаптація до вимог Acquis ЄС у сфері енергетики: чого вдалося досягти. *Журнал головного енергетика*. 2019. № 6 (18). С. 7-17.
2. Кориневич А. А. Международное энергетическое право в системе современного международного права. *Альманах міжнародного права*. 2010. Вип. 2. С. 230-249.
3. Кориневич А. О. Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання використання енергетичних ресурсів. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 50. С. 69-79.
4. Кориневич А.О. Роль міжнародних міжурядових організацій у регулюванні міжнародних відносин в енергетичній сфері. *Український часопис міжнародного права*. 2012. № 1-2. С. 77-82.
5. Кориневич А.О. Роль міжнародних неурядових організацій у міжнародному енергетичному праві. *Актуальні проблеми*

- міжнародних відносин: зб. наук. пр.* Київ: ІМВ, 2010. Вип. 88. Ч. II. С. 95-96.
6. Кориневич А. О. Міжнародно-правове регулювання безпеки поставок енергетичних ресурсів. *Актуальні проблеми держави і права.* 2012. Вип. 63. С. 576-581.
  7. Павлюк С., Хорольський Р. Співробітництво між Україною та Європейським Союзом у сфері енергоефективності. Проект «Рада за Європу». Лабораторія законодавчих ініціатив. Київ, 2015 р. 32 с. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/2.pdf>.
  8. Тимченко М. П. Фіалко Н. М. Енергетична безпека України та її сучасні глобальні загрози. *Промислова електроенергетика та електротехніка.* 2019. № 2. С. 29-37.
  9. Чумаченко І.Є. Міжнародно-правове регулювання альтернативної енергетики. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. № 1. С.143-146.
  10. Шинкарук Н., Шульга Є. Нормативно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки Європейського Союзу. *Нове українське право.* Випуск 3, 2022. С.123-127
  11. Arlota Carolina, Hirdan Katarina de Medeiros Costa. International Energy Law: still a brave new world? Editor(s): Hirdan Katarina de Medeiros Costa, Carolina Arlota, Carbon Capture and Storage in International Energy Policy and Law, Elsevier, 2021. P. 3-17.
  12. Bradbrook Adrian J. Energy Law as an Academic Discipline. *Journal of Energy & Natural Resources Law.* 2015. № 14 (2). 193-217 p.
  13. Citelli M. Renewable Energy in the International Arena: Legal Aspects and Cooperation. *Groningen Journal of International Law.* 2014. Vol. 2. No. 1. P. 1-33.
  14. Crossley P. Renewable Energy Law: An International Assessment. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 270 p.

15. Dupuy A.C., Nussbaum D., Butrimas V., Granitsas A. Енергетична безпека в добу гібридних воєн. NANO review. 13.01.2021. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2021/01/13/energetichna-bezpeka-v-dobu-gbridnih-von/index.html>
16. Roeben V., Mete G. What do we Mean when we Talk about International Energy Law? In P.D. Cameron, X. Mu, V. Roeben (Eds.). The Global Energy Transition: Law, Policy and Economics for Energy in the 21st Century (Global Energy Law and Policy). Oxford: Hart Publishing, 2020. P. 73–100. URL.: <http://dx.doi.org/10.5040/9781509932511.ch-004>
17. Talus K., Heffron R.J. What is "International Energy Law" or "Energy Law". *OGEL* 3, 2018. URL: www.ogel.org/article.asp?key=3762
18. Viñuales, J. The International Law of Energy. In The International Law of Energy (Cambridge Studies in International and Comparative Law, p. I). Cambridge: Cambridge University Press. 2022. 340 p.
19. Zedalis Rex J. International Energy Law. Rules Governing Future Exploration, Exploitation and Use of Renewable Resources. New York: Routledge, 2016. 376 p.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України - <http://rada.gov.ua/>
2. Офіційний веб-портал Президента України - <http://www.president.gov.ua>
3. Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України - <http://www.kmu.gov.ua>
4. Офіційний Міністерства юстиції України - <https://minjust.gov.ua/>
5. Офіційний веб-портал Організації Об'єднаних Націй - <http://www.un.org/>

6. Офіційний веб-портал Міжнародного агентства з атомної енергії - <https://www.iaea.org>
7. Офіційний веб-портал Організації з безпеки і співробітництва в Європі - <http://www.osce.org/>
8. Офіційний веб-портал Європейського Союзу - <http://europa.eu/>
9. Офіційний веб-портал Організації економічного співробітництва та розвитку - <http://www.oecd.org>
10. Офіційний веб-портал Світової організації торгівлі - <https://www.wto.org>
11. Офіційний веб-портал Енергетичної Хартії - <http://www.energycharter.org>
12. Офіційний веб-портал Міжнародної морської організації - <http://www.imo.org/en/Pages/Default.aspx>
13. Офіційний веб-портал Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії - <http://www.irena.org/home/index.aspx?PriMenuID=12&mnu=Pri>
14. Офіційний веб-портал Міжнародного енергетичного агентства - <https://www.iea.org>
15. Український часопис міжнародного права - <http://jusintergentes.com.ua/index.php?lang=uk>
16. Альманах міжнародного права - <http://www.intlawalmanac.net>
17. European Journal of International Law - <http://www.ejil.org/archives.php>
18. Clean Energy for all Europeans package - https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/clean-energy-all-europeans-package_en
19. Energy Union - https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/energy-union_en

20.Енергетична

безпека

<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/energetychna-bezbeka>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри права Європейського Союзу. URL: [http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=605:](http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=605)